Natuurlijk Boeren in Waterland

Het Samenwerkingsverband Waterland

Het Samenwerkingsverband Waterland (SVW) streeft naar verweving van natuurbeheer binnen de gangbare landbouw. In de afgelopen jaren heeft het SVW veel ervaring opgedaan met agrarisch natuurbeheer. Door middel van onderzoek en experimenten is inzicht verkregen in de diverse mogelijkheden om op het boerenbedrijf rekening te houden met de natuur. Daarnaast is het SVW ook praktisch bezig. De bekendste activiteit van het SVW is de weidevogelbescherming. Sinds 1982 koördineert het SVW een groot aantal vrijwilligers. Zij helpen de veehouders in het gebied bij het beschermen van duizenden weidevogelnesten per jaar.

Vanuit de samenleving komt de laatste jaren steeds meer erkenning voor de belangrijke rol die agrariërs hebben bij het beheer van natuur en landschap. Het Waardevol Cultuur-Landschap (WCL) beleid is daar een goed voorbeeld van. Het volgende overzicht geeft een beeld van de huidige activiteiten van het SVW, deels mogelijk gemaakt door het WCL-beleid:

- oprichting natuurvereniging
- weidevogelbeheer
  (280 vrijwilligers op 140 bedrijven)
- onderzoek grazende vogels
- jaarlijkse telling boerenzwaluwen
- experiment waterzuivering met rietfilters
- stikstofbemonstering op perceelsnivo
- aanleg drinkplaatsen voor melkvee en jongvee
- onderzoek botanisch slootkantbeheer
- voorlichting agrarisch natuurbeheer

Deze folder is gemaakt in het kader van het laatst genoemde project. Het doel van deze folder is u te informeren over de mogelijkheden van agrarisch natuurbeheer. Daarnaast is het een oproep aan geïnteresseerden. Heeft u vragen of ideeën dan kunt u kontakt opnemen met de voorlichter agrarisch natuurbeheer van het SVW.

Frode Numan
voorlichter agrarisch natuurbeheer

Experiment bloemrijke slootkanten

De eerste $^{1}/_{2}$ tot $2^{1}/_{2}$ meter van de slootkant is ideaal voor botanisch beheer. Vanuit botanisch oogpunt gezien is de overgang van nat naar droog interessant. Vanuit bedrijfsoogpunt is de slootrand minder belangrijk voor de opbrengst. Uit het experiment dat het SVW op een tiental bedrijven in Waterland heeft uitgevoerd, komen de volgende maatregelen als het best inpasbaar en meest belovend naar voren:

- verminderen van de bodemmineralen door de slootkant vrij te houden van (kunst-)mest en slootschoningsmateriaal.
  (u kunt dit bereiken door het schoningsmateriaal hoger op de kant te trekken of over het perceel te verspreiden);
- waar mogelijk om het jaar schonen van de sloot.

Bij goed botanisch beheer komen er alleen gewenste kruiden in de slootkant, zoals pinksterbloem en zomp-vergeetmij-nietje. Afhankelijk van de situatie kan een klein stuk slootkant over een breedte van 30 cm al interessant zijn. Een van de punten die nadelig kan zijn voor botanisch beheer is vertrapping van de slootkant door vee. Het gebruik van drinkbakken en drinkplaatsen kan dit voorkomen. De aanschaf en aanleg hiervan is één van de WCL-projecten van het SVW.

Rietlandbeheer

Het verbouwen van riet voor commerciële doeleinden gebeurt steeds minder. Veel boeren hebben echter nog stukken rietland of rietkragen. Deze stukken zijn vanuit natuurlijk oogpunt interessant vanwege de typische verlandingsvegetatie. Kleine rietvogeltjes maken er hun nest. Belangrijk is gefaseerd beheer. Maai een deel in de (na)zomer en laat een deel staan. Zo komen planten en dieren aan hun trekken.

Op en rond het erf

Het erf van de boerderij biedt tal van mogelijkheden. Bijvoorbeeld:

In en rond de gebouwen
Bekende gasten in de stallen zijn de zwaluwen. Zij maken hun nest langs de spanten van het dak. U helpt ze door een deur of raam open te laten staan. Overlast van de uitwerpselen van de jongen voorkomt u door een plankje onder het nest te timmeren. Ook kunt u proberen de nestplaatsen te sturen door bijvoorbeeld boven de mestgang stukken ruw hout en uitstekende spijkers aan te brengen. In droge zomers kunt u een modderpoeltje maken. De zwaluwen hebben dit snel door en gebruiken het voor hun nestjes. Als 'tegenprestatie' vangen de zwaluwen de vele vliegen voor u weg. Andere vogels die bij de gebouwen kunnen broeden zijn torenvalk en kerkuil. Er zijn voor deze soorten speciale nestkasten. Als u zwaluwen in de stal heeft kunt u de kerkuilenkast beter buiten hangen.

Erfbeplanting, boomgaard en bloementuin
Naast dat de beplanting van het erf mooi en nuttig is, biedt deze ook leefruimte aan verschillende dieren. Dichte, gedoornde struiken zoals de meidoorn, afgewisseld met open stukken zijn belangrijk voor broedvogels. Besdragende struiken zijn weer van belang voor trekvogels. Bloeiende planten en struiken bieden voedsel aan vlinders. Goede vlinderstruiken zijn kamperfolie en butleia (ook wel 'vlinderstruik'). Een boomgaard is een geliefde plaats voor vleermuizen en steenuiltjes.

Water
Waar water is is leven. In poelen en sloten leven kikkers, vissen en vele andere diertjes en planten. Bij een poel is het belangrijk dat deze in het midden diep genoeg is ($1^1/_2$ meter) om bevriezing van de bodem te voorkomen. De overgang van land naar water moet geleidelijk zijn. Het ondiepe water warmt in het voorjaar snel op. Kikkers en padden leggen daar graag hun eieren. Vogels nemen in het ondiepe deel graag een bad.

Houtstapels, takkenwallen en broeihopen
Snoeihout kunt u gebruiken voor de aanleg van een takkenwal of houtstapel. Deze bieden onderdak aan talloze dieren. Vogeltjes als zanglijster, heggemus en winterkoning bouwen er hun nestje in. Ook een broeihoop van kleinere plantenresten zit vol leven. Eenden gebruiken de hopen als nestplaats.

Overhoekjes
Op elk erf is wel een stukje ongebruikte grond. Met een klein beetje onderhoud kunt u hier vlinders en andere insekten een goede leefomgeving bieden. Het is verstandig de stukjes in september te maaien en het maaisel af te voeren. De planten hebben dan al gebloeid en het afvoeren van het maaisel voorkomt dat verruiging optreedt. Als u elk jaar een deel laat staan kunnen hierin de rupsen van sommige vlinders overwinteren. Overigens is een ruig hoekje met grote brandnetels interessant voor mooie vlinders als de 'kleine vos'. Hoekjes die wat meer in het zicht liggen kunt u aantrekkelijker maken door ze in te zaaien met wilde planten.

Tot slot ...

Met deze folder is een indruk gegeven van de vele mogelijkheden van agrarisch natuurbeheer. Niet alle vormen van agrarisch natuurbeheer kosten evenveel tijd en inspanning. Voor de intensievere vormen van agrarisch natuurbeheer zijn flexibele beloningssystemen in ontwikkeling. Daarbij wordt uitgegaan van inspanning en resultaat. Natuurlijk kunt u met geringe inspanning ook op vrijwillige basis al heel wat doen voor de natuur. Wanneer u meer wilt weten dan horen wij dit graag van u. Bovendien willen wij een indruk krijgen van uw interesse voor agrarisch natuurbeheer. Verder zal de opgedane kennis en ervaring gebruikt worden voor de invulling van een cursus agrarisch natuurbeheer.

Informatie over agrarisch natuurbeheer:
Frode Numan

Informatie over algemene zaken en weidevogelbescherming:
Truus Bouwhuis

Informatie over het onderzoek grazende vogels:
Ton Eggenhuizen

Samenwerkingsverband Waterland
De Erven 2
1151 AS Broek in Waterland
tel.: 02903-3038
fax: 02903-3846